

KISS AMARILLA

A tengeri kalózkodás nemzetközi jogi megítélése, különös tekintettel a Szomália partjainál folyó eseményekre

Bevezetés

A kalózkodás története hosszú múltra tekint vissza, a 20. század elejére azonban ez a jelenség szinte teljesen eltűnt, azonban az 1980-as évekre újra felerősödött. Először a Malakka-szoros környékén, majd a kilencvenes évektől az Adeni-öböl térségében is, így az IMO¹ is elkezdett a kérdéssel komolyan foglalkozni. Jelentéseiből kiderül, hogy a kalózkodás illetve a különböző hajók ellen elkövetett fegyveres rablások száma az utóbbi időben megemelkedett, amely nagy veszélyt jelent a hajózás biztonságára nézve és a világ összes óceánját érinti. Jelenleg négy fő övezetet tartunk számon gócpontként: Dél-Kínát, a Malakka- illetve Szingapúri-szorost, a Guineai-öblöt és Afrika szarvát.

Szomália esetében például a kalózkodás következményeképpen a helyi fizetőeszköz közel 80%-ot veszített értékéből, ezenkívül a Világ Élelmezési Program (WFP) szállítmányai sem tudnak célba érni a szárazság sújtotta területekre, ahol az élelmiszer-segély nélkülözhetetlen lenne. (Szomália egyébként a világ leginkább segélyfüggő állama.)

A tengeri kalózkodás kérdése valójában a nemzetközi jog egy gondosan leszabályozott területét jelenti, amely szabályok azonban sokszor kudarcot vallanak a gyakorlatban. Ha mélyebbre ásunk, kiderül, a kidolgozott fogalmak, szabályok konkrét élethelyzetben nem tökéletesen alkalmazhatók, esetleg idejétmúltak és átértelmezésre, netalán bővítésre szorulnak.

Ezért fontosnak találom, hogy a kalózkodás történetét vázoljam, hiszen például a kalózkodással kapcsolatosan találkozhatunk először az univerzális joghatóság első megnyilvánulásával.

A hatályos szabályozás ismertetése után kitekintést teszek a Szomália partjainál folyó eseményekre. Az itt folyó kalózkodás speciális, más okok motiválják, mint a világ többi részén tevékenykedő kalózokat. Valójában nem is önálló jelenségről beszélhetünk, hanem a Szomáliában fennálló krízis egy újabb megnyilvánulási formájáról van szó. Ezért az általam választott téma igazából Janus-arcú, mivel a kalózkodást egészen más okok motiválják. Ebben a tanulmányban elsősorban a tengeri kalózkodás általános kérdéseivel kívánok foglalkozni. Szomáliára vetítve, nem elhanyagolva mindazokat az okokat, amelyek kiváltják ezt a jelenséget.

¹ International Maritime Organization vagy Nemzetközi Tengerészeti Szervezet

I. A tengeri kalózkodás múltja és jelene

I.1. A kalózkodás történetének áttekintése

A kalózkodás azóta jelen van a történelemben, amióta az embereknek módjában állt a tengerek és óceánok vizein is kereskedelmi útvonalakat létesíteni. Az első írásos emlékek a Kr.e. 13. századból származnak.

Amikor a rómaiak leigázták a görögöket, azok minden hajót, amely akár élelemmel vagy fegyverrel a rómaiakat segítette, megtámadtak.² Egyik, az Égei-tengeren tett utazása során magát Julius Caesart is foglyul ejtették kalózkodók.³ Majd Kr.e. 67-ben megszületett a Lex Gabinia, amely már konkrétan foglalkozott a kalózkodás kérdésével.

A középkori Európa hírhedt kalózzai a vikings voltak, akik egészen Észak-Afrikáig jutottak. A Földközi-tenger partvidékét pedig a muszlim kalózkodók vonták ellenőrzésük alá.

Fontos leszögezni, hogy kalózkodók alatt ebben az időben olyan magánszemélyeket (*privateer*) értettek, akik felfegyverzett hajójukkal az ellenséges hajókat megtámadták, elfoglalták háború idején. A hajók kifosztását semmilyen módon sem szankcionálták, mivel mindezt az állam felhatalmazása, esetleg védelme alatt tették (az uralkodó kalózleveleket bocsátott ki), tekintve, hogy a háború alatt ilyen módon is gyengítették az ellenséget. Az emberölés azonban ekkor is tilalmazott volt. Azonban gyakran előfordult, hogy a háború befejeződött, és a hajók továbbra is folytatták ezt a tevékenységet. Mivel ez már jogellenesnek minősült, az elkövetők bíróság elé kerültek.

Az ilyen állami felhatalmazással rendelkező kalózkodók elnevezése a *privateer* illetve a francia eredetű *corsaire*. Ma a kalózkodókra a *pirate* kifejezés használatos, amely valójában tengeri rablót jelent).

A kalózkodással kapcsolatos elméleteket először Cicero kérdőjelezte meg, első ízben ugyanis ő alkalmazta kalózkodókra a *hostis humanis generis* megnevezést, az egész emberiség ellenségének minősítve őket.⁴

Később ezt *Gentili* is átvette⁵, és mivel a kalózkodók az emberiség ellenségének számítottak, az ókori nézőpont, miszerint a kalózkodók is alkalmazhatók a háború szabályai, megdőlt, hiszen egyetlen szuverén állam sem adhat felhatalmazást más ember életének vagy tulajdonának elvételére. A kalózkodás tehát jogellenes cselekmény, amelyet minden állam a saját büntető törvénykönyvében tilalmazott.

Ezen gondolat mentén haladva azonban belátható, hogy joghatósági problémák merülnek fel, hiszen ezáltal egy adott állam a belső jogát kiterjeszthette a nyílt tengerre is vagy akár egy másik állam belső jogával is ütközhetett. A problémát *Grotius* oldotta meg, véleménye szerint ugyanis egy állam belső büntetőjogát a nyílt tengernek csakis azon területeire lehet kiterjeszteni, amelyet az adott állam okkupált.⁶

² PATHAK, MONICA: *Maritime violence: Piracy at sea & marine terrorism today*, Windsor Rev. Legal & Soc. Issues, Vol. XX, 2005., 67.

³ H.E. JESUS, JOSÉ LUIS: *Protection of Foreign Ships against Piracy and Terrorism at Sea*. Legal Aspects, Int'l J. Marine and Coastal L., Vol. 18, No 3, Kluwer Law International, 2003. 364.

⁴ DUBNER, BARRY HART: *The Law of International Sea Piracy*, The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 1980. 42.

⁵ *De Lure Belli Libris Tres* c.munkájában

⁶ PATHAK, MONICA: 67.

A 16. század végére Anglia vált a legnagyobb európai tengeri hatalommá, így az általuk alkalmazott szabályok nemzetközileg is elfogadottá váltak.⁷ Az angliai törvények értelmében például nem számított bűncselekmények, ha írásban kötött szerződés alapján bizonyos értéktárgyakat elvisznek a hajóról, de az áldozatok illetve az elkövető nemzetiségéről hallgattak a szabályok”, Rubin⁸ értelmezésében, ha mindez angol felségterületen történik, rablásnak minősült.

Kiemelendő az 1856. évi párizsi tengerjogi deklaráció, amelyben kimondták, hogy a kalózkodásra nem lehet állami felhatalmazást adni.

A kalózkodásra vonatkozó szabályok a fentiek alapján nagyrészt csak a nemzetközi szokásjogban léteztek egészen a 20. századig, ekkor születettek csak ugyanis erre vonatkozó egyezmények. Ebben jelentős szerepet játszott a harmincas években a Harvard Research Group, amely úgy találta, hogy a kalózkodás az egyetemes joghatóságba tartozó kérdés.⁹ Ebben az időben még a nyílt tenger bármely nemzetközi övezetet jelentette, mivel nem létezett a mai felosztás, amely alapján ezek (csatlakozó övezet, kontinentális talapzat, kizárólagos gazdasági övezet) az államterület tartozékainak minősülnek. Az ő munkájuk képezte a Nemzetközi Jogi Bizottság tevékenységének alapját.

A Nemzetközi Jogi Bizottság 1955-ben a harvardi eredményekre¹⁰ alapozott tervezetnek elkészítésekor. A Bizottság szűkíteni kívánta a kalózkodás fogalmát, továbbá javaslatot tettek arra, hogy egyetlen kalózhajó se veszíthesse el a honosságát, kivéve, ha a honos állam törvényei így rendelik. A javaslat arra is kitért, hogy a kalóz tevékenység csak magán illetve kereskedelmi hajók vonatkozásában valósulhat meg, továbbá, hogy a kalózkodás fogalmi elemének tekinti, hogy az nyílt tengeren történjék.

Ezt a tervezetet 1958-ban, Genfben fogadták el, így született meg az Egyezmény a Nyílt Tengerről, amelyet Magyarországon az 1963. évi 6. tvr. hirdetett ki.

Ezt szinte változatlanul foglalta magába az 1982-ben, Montego Bay-ben elfogadott részletesebb egyezmény, az *Egyesült Nemzetek Tengerjogi Egyezménye*.¹¹ Létrejötténél szerepet játszott, hogy az 1970-es években fokozódott a kalóztámadások száma (elsősorban a Malakka-szorosnál), amit az IMO sem hagyhatott figyelmen kívül.

Ezután, 1988-ban született *A Tengeri Hajózás Biztonsága elleni Jogellenes Cselekmények visszaszorításáról szóló Nemzetközi Egyezmény* (továbbiakban *SUA*¹²) vagy más néven Római Egyezmény, amely az 1982-es Tengerjogi Egyezménnyel ellentétben már nemcsak a nyílt tengerhez köti a kalózkodás fogalmát.

1.2. A tengeri kalózkodás fogalma, szabályai

A fent említett tengerjogi egyezmény (UNCLOS) 100. cikkében együttműködést vár az államoktól a kalózkodás leküzdése érdekében, az ehhez fűzött kommentár kihangsúlyozza, hogy az együttműködési kötelezettség be nem tartása nemzetközi jogi kötelezettségességnek minősül.

⁷ 1535. és 1536. évi Statútum

⁸ RUBIN, ALFRED P.: *The Law of Piracy*. Irvington Hudson, Transnational Publishers Inc., 1998. 7.

⁹ PATHAK, Monica: 69.

¹⁰ Draft Convention on Piracy vagy Harvard Convention

¹¹ NAGY KÁROLY: *Nemzetközi jog*. Püski. Budapest, 1999. 174.

¹² Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation

A 101. cikk rendelkezik a kalózkodás fogalmáról: a kalózkodás egy magántulajdonban lévő hajó (vagy légi jármű) legénysége vagy utasai által egy másik hajó (vagy repülőgép) illetve ezeken lévő személyek, javaik ellen a *nyílt tengeren* (vagy olyan helyen, amely egyetlen állam joghatósága alá sem tartozik) elkövetett jogtalan erőszak, fogvatartás, fosztogatás magáncélok érdekében. De a kalóztevékenységet hadihajó, más állami hajó fellázadt személyzete is kifejezheti.

Természetesen ide sorolandó az említett cselekményekre történő felbujtás valamint elkövetés szándékos elősegítése is.¹³

Az Egyezmények alapján az a hajó lehet kalózhajó, amelyet a fentiekben említett cselekményekre kívánnak felhasználni az elkövetők. Az ilyen hajó annak ellenére megtartja honosságát, hogy kalózzajmúvé vált.¹⁴

A tengerjogi egyezmények értelmében a nyílt tengeren az ilyen kalózhajót bármely állam lefoglalhatja, beleértve az azon található vagyontárgyakat illetve azt, hogy letartóztathatják a fedélzeten lévő személyeket. Ilyen esetben az ezt foganatosító állam bírósága dönt a büntetés kiszabásáról.¹⁵

A lefoglalás illetve letartóztatás foganatosítása csak az adott állam hadihajói vagy kormányzatában lévő, erre egyébként feljogosított hajó részéről lehetséges.¹⁶

A fentiekből kiderül, hogy a kalózkodás egyik fogalmi eleme, hogy nyílt tengeren történjék. A nyílt tenger a tenger azon részét képezi, amely nem minősül államterületnek. Ha itt kapják el a kalózokat, bármely állam bíróság elé állíthatja őket.

Az 1982-es Egyezmény¹⁷ a joghatóság szempontjából sokkal összetettebb a harvardi egyezményhez képest. Az *UNCLOS* értelmében a parti állam hatóságai üldözőbe vehetik a kalózokat, amennyiben a hajó az üldöző állam belvizein, parti tengerén vagy csatlakozó övezetében tartózkodik, mivel a belvizek, parti tenger – ami az alapvonalától legfeljebb tizenkét tengeri mérföldnyire húzódik – az állam területét képezik, így az állam szuverenitása kiterjed rájuk.

A csatlakozó övezet tekintetében, amely a parti tengertől számítva legfeljebb további tizenkét tengeri mérföldnyire terülhet el, az állam bizonyos rendészeti (vám, pénzügyi, bevándorlási, egészségügyi) jogokat gyakorol.¹⁸

Az üldözés joga megszűnik, ha az üldözőbe vett hajó saját államának illetve harmadik állam parti tengerére ér.

Az üldözést, akár a lefoglalást természetesen csak hadihajók illetve kormányzatban álló, erre feljogosított hajók gyakorolhatják.¹⁹

A *UNCLOS* rendelkezett a kizárólagos gazdasági övezetről is, amely a parti tenger alapvonalától kétszáz tengeri mérföldig húzódhat. A csatlakozó övezethez hasonlóan nem része az állam területének, hanem annak tartozékaként tekintünk rá.²⁰ Az elnevezéséből adódik, hogy bár ezt a területet az állam kihasználhatja különböző gazdasági tevé-

¹³ 1963. évi 6. tvr. 16. cikk

¹⁴ 1963. évi 6. tvr. 17–18. cikk

¹⁵ 1963. évi 6. tvr. 19. cikk

¹⁶ 1963. évi 6. tvr. 21. cikk

¹⁷ United Nations Convention on the Law of the Sea (továbbiakban: *UNCLOS*)

¹⁸ NAGY Károly: 186.

¹⁹ 1963. évi 6. tvr. 23. cikk

²⁰ NAGY KÁROLY: 192.

kenységek folytatására, de a közlekedés vonatkozásában nyílt tengernek minősül, így a kalózkodás kapcsán említett szabályok erre az övezetre is fennállnak.²¹

Az utóbbi időben számos kritika éri az UNCLÓS-ban lefektetett fogalmat, mivel az lényegében az 1958-as Egyezményre épít, amikor a kalóztevékenység nem volt számottevő. Néhányan az *IMB*²² által javasolt definíció pártján állnak. Ez részben arra tesz ajánlást, hogy a kalózkodást ne csak a nyílt tengerhez lehessen kötni, továbbá, hogy a meghatározás ne tegyen különbséget a kalózkodás célját (magán- vagy közcélú) illetően. Részben ez hívta életre a *SUA*-t 1988-ban, amelynek létrehozásában nagy szerepet játszott az olasz hajó, az *Achille Lauro* megtámadása.²³

Ahogy az a bevezetésből kiderül, a másik probléma az, hogy ezt a területet hiába szabályozzák a legapróbb részletekig a különböző dokumentumok, az mégsem működik megfelelően a gyakorlatban, aminek többek közt az az oka, hogy hiányzik az egységesség. A belső jogi szabályok államról államra változnak, nincs meg a szükséges összhang a nemzetközi jog és a belső jogi szabályok között. Így az UNCLÓS 100. cikkében előírt együttműködési kötelezettséget sok esetben nem teljesítik az államok. Ebből fakadóan a kalózkodás fogalmánál az az elem is megkérdőjelezhető, mi minősül jogtalannak.

Ahogy az a fent említettekből kiderül, a jelenlegi szabályozás szerint bármely állam bíróság elé állíthatja a kalózkodót, ezzel egyfajta univerzális joghatóságot teremtve. Ennek lényege, hogy egy, az emberiség alapvető érdekeit sértő cselekmény esetén bármely állam büntetőjogi felelősségre vonhatja az elkövetőket, mivel az állam az emberiség képviselőjeként jár el. A kalózkodás szempontjából indokolt is volt, hogy bármely állam eljárhasson, hiszen a kalózok a tengeri útvonalak biztonságát fenyegették, amelynek fenntartása mindenkinek érdekében állt. Természetesen a kalózok továbbra is jogosultak voltak az államuk védelmére, de ezek az államok nemigen tiltakoztak, ha mások büntették meg a kalózkodót.²⁴ Tehát a joghatóságot továbbra is a *hostis humani generi* gondolata alapozza meg. Ez fontos egy olyan állam esetén mint például Szomália, súlyos gondok vannak a törvények betartatásával valamint a büntetés kikényszeríthetőségével kapcsolatosan.

A *SUA* emellett megőrizte a területi elvet, azon az alapon, hogy hol történt a cselekmény (ez esetben a parti tengerre utalva), a nemzeti illetve a passzív nemzeti elvet is.

II. A Szomália partjainál folyó kalózkodás sajátosságai, háttere

II.1. A szomáliai kalózkodás főbb jellemvonásai

A Szomália partjainál folyó kalózkodás több sajátos jellemvonással is bír, összehasonlítva a többi, kalózok által fenyegetett övezettel, hiszen teljesen más indíttatású.

²¹ STILES, ETHAN C.: *Reforming current international law to combat modern sea piracy*, Suffolk Transnat'l L. Rev., Vol. 27:2, 2003–2004. 308.

²² International Maritime Bureau

²³ PATHAK, MONICA: 75.

²⁴ ORENTLICHER, DIANE F.: *A nemzeti bíróságok és bíráik szerepe a nemzetközi humanitárius jog alkalmazásában*. Fundamentum., 2001. 4. szám, 15.

Bizonyos tekintetben a szomáliai események a kalózkodás egy sajátos szegmensét képezik, más aspektusból viszont csak látványos tünete mindannak, ami a színlalak mögött Szomáliában zajlik.

A szomáliai kalózok eredendően a területüket az orvhalásztól megvédeni kívánó halászok voltak, ezért a helyi lakosság sokszor hősként ünnepelte őket. Kezdetben ezek a helyi halászok csupán el akarták űzni az orvhalász hajókat, de később – elsősorban a haduraknak köszönhetően – rájöttek, mekkora bevételi forrás rejlik a kalózkodásban, így fokozatosan elkezdtek szervezett formában megjelenni.

Ez először nem volt számottevő, még 2004-ből is csupán 5 támadásról tudunk. Az első, negatív értelemben vett 'áttörés' 2005-ben volt. (Egy hongkongi tankert foglaltak el, ez volt az első nagy külföldi hajó), és ahogyan az a bevezetéséből is kiderül, 2006 óta a támadások száma jelentősen megszorodott.²⁵

A kalózok központja a Szomália északi részén található Puntföld, illetve az Afrika szarvának délkeleti részén található Eyl valamint az északon található Boosaaso városa.

Ma a legnagyobb, a vizeket elsősorban uraló csoport a Somali Marines, saját elnevezésük alapján a 'szomáliai felségvizek védelmezői'.²⁶

A támadások nagy része Dél-Szomáliában történt még 2007-ben, de 2008-ra az Ádeni-öböl lett a célpont.

Ami a módszereiket illeti, könnyű csónakokon ún. „szkiffeken”, gépfegyverekkel és gránátvetőkkel felszerelve közelítik meg négyen-öten az áldozatot, miközben egy „anyahajó” várja őket. Ma már műholdas telefonokkal és helymeghatározókkal is rendelkeznek. Mindezek lehetővé teszik, hogy a partoktól eltávolodjanak és a parti tengeren kívül, a nyílt tengeren lépjenek akcióba. Az eddigi legmesszebbi támadás Mombasától 450 tengeri mérföldnyire történt.

Egy-egy támadás során megközelítik az áldozatot, löni kezdenek, majd felmásznak a fedélzetre, túsul ejtik a legénységet, utasokat és elfoglalják a hajót, amit a szomáliai partokhoz vezetnek, hogy azután váltságdíjat kérjenek értük.²⁷

A szomáliai kalóz tevékenység jellegzetessége, hogy jórészt a partok közelében történnek a támadások vagy legalábbis a parti tengerhez nagyon közel, hogy gyorsan elmenekülhessenek.

A külföldi hajók vagy egyéb (például NATO-kötélékben lévő) hajók, ha észreveszik, üldözőbe veszik a kalózokat, azonban a jogellenes cselekmények megtorlása csak a nyílt tengeren lehetséges, mivel az mindenki által szabadon használható, azaz *res communis omnium usus* jellegű terület.²⁸ Tovább nem mehetnek, mert az állam szuverenitását sértené, így tehát nagyon nehéz elkapni őket.

Az ENSZ is belátta, hogy valamit tennie kell, így született meg a Biztonsági Tanács 1816.sz. határozata mint áthidaló megoldás. Ez ugyanis lehetővé teszi, hogy a határozat meghozatalától számított 6 hónapig az együttműködő államok Szomália parti vizeire – amely az államterületéhez tartozik – bemenéskedhetnek a kalózkodás visszaszorítása érdekében.

A következő lépés az volt, hogy egy védelmi sávot is létrehoztak a tengeren, válszul azonban a kalózok távolabb, a biztonsági sávon kívül kezdtek akcióba.

²⁵ RAVASZ ÁBEL: *Kalózkodás Szomáliában: Puntland és a bukott államiság*. Kül-Világ, V. évf., 2008/3-4., 87.

²⁶ Ibid. 88.

²⁷ Ibid. 97.

²⁸ NAGY KÁROLY: 193.

A Biztonsági Tanács az 1838. sz. határozatában a fent említett 6 hónapos időintervallumot korlátlaná tette és megengedte a part menti légtér használatát is.²⁹

A Biztonsági Tanács végül úgy döntött, hogy a kalózkodás érdekében engedélyezte azok szárazföldi üldözését is, lehetővé téve egy Eyl elleni akciót.

A Biztonsági Tanács azzal érvelt a határozatok meghozatalakor, hogy az ENSZ Alapokmányában lefektetett nemzetközi békét és biztonságot fenyegetik a szomáliai kalózkodók, azonban határozatai tüneti kezelést nyújtanak csupán, továbbá egyéb kérdéseket is felvetnek. Vajon a Biztonsági Tanács hozhat-e ilyen jellegű döntéseket, hiszen a határozatban foglaltak a nemzetközi jog alapelveivel, a szuverenitással és a beavatkozás tilalmával ütköznek.

Mindazonáltal le kell szögezni, hogy az UNCLOS jelenlegi szabályai a forró nyomon történő üldözés vonatkozásában éppen egyfajta biztonsági zónát nyújtanak a kalózkodóknak, ezért lenne kívánatos az üldözés kiterjesztése a parti tengerre is, amely felett az adott állam gyakorol főhatalmat. Ezt azonban csak meghatározott feltételekkel lehetne életbe léptetni: először is csak akkor lehet itt is üldözni a kalózhajót, ha vagy magát az üldöző hajót támadták meg a kalózkodók vagy olyan hajót, ami az üldöző védelme alatt áll. A második kikötés, hogy az üldözés csak annyi ideig és olyan módon lehet jelen, amely feltétlenül indokolt. További megszorítás, hogy ha a honos állam felszólítja az üldözés abbahagyására, akkor ennek eleget kell tennie az üldöző hajónak. Ehhez kapcsolódik, hogy amint módjában áll, rögtön értesítenie kell a kialakult helyzetről az adott államot, akinek a területén tartózkodik, illetve ha elkapják az elkövetőket, a parti állam megfelelő hatóságainak kell őket átadni. Ezek a feltételek természetesen konjunktívan kell, hogy megvalósuljanak.³⁰

A fent említettek Szomáliában tehát a gyakorlatban is érvényesülnek, a gond csupán az, hogy mindezt a Biztonsági Tanács egyoldalúan oldotta meg, továbbra is nyitva hagyva a kérdést, hogy ezt megteheti-e, ellentmondhat-e a fennálló, hatályos szabályozásnak és nemzetközi jogi alapelveknek, beavatkozhat-e ilyen mértékben, amely már az adott állam szuverenitását sérti a nemzetközi békére és biztonságra hivatkozással.

Ahhoz, hogy megértsük, mi készíthette a Biztonsági Tanácsot ilyen lépések megtételére, szükséges a megfelelő háttérismeret, amelynek kulcsa Szómália történelmében rejlik. Megközelítőleg másfél-két évtizede nincs olyan központi hatalom, amely az állam egész területe fölött ellenőrzést gyakorolna.

II.2. Szómália történetének rövid áttekintése

Szómália eredendően olasz és brit gyarmatok egyesüléséből jött létre, ma azonban nem egységes, hanem több területről áll, amelyeket különböző hadurak irányítanak, úgy mint Szómáliföld, Puntföld (Puntland), Jubaföld, Délnyugat-Szómália és Galmudug. Az állam széthullása 1991-95 közé tehető, amikor az akkori diktátorral, Siad Barréval leszámoló hadurak egymás ellen fordultak. Szómáliföld 1991-ben kikiáltotta függetlenségét, miközben Puntföldet is önállóan irányította az ottani párt.³¹

A harcok eredményeképpen humanitárius katasztrófa fenyegetett: a gazdaság ellehetetlenült, rengetegen szenvedtek éhínségben.

²⁹ RAVASZ ÁBEL: 102.

³⁰ STILES, ETHAN C.: 321.

³¹ RAVASZ ÁBEL: 90.

Ennek hatására került sor 1992-ben a hírhedté vált beavatkozásra az ENSZ részéről.

A Biztonsági Tanács úgy határozott, békefenntartókat küld³² a térségbe és biztosítja, hogy az élelmiszersegélyek légi úton keresztül eljussanak Szomáliába.³³

A ENSZ égisze alatt végrehajtott humanitárius intervenció azonban kudarcot vallott, egyrészt, mert a misszió nem rendelkezett elég kapacitással a rend fenntartására, a segélyek szétosztására, másrészt pedig a klánok is ellenük fordultak.

Az Egyesült Államok létrehozta az *United Task Force*-ot³⁴ 1992-ben, amely a Biztonsági Tanács felhatalmazása alapján bármely szükséges eszközt felhasználhatott a siker érdekében.³⁵ Ennek pozitív hatásai is voltak a belső rend vonatkozásában, azonban végül kudarcba fulladt.

A második misszió (*UNOSOM II.*) pedig feladatainak ellátása érdekében is alkalmazhatott erőszakot. Ennek jegyében fegyveres összetűzésbe keveredtek, több békefenntartó meghalt, mire az ENSZ csapatok megtámadták Aidid hadúr erőit, aki a tűzharcot kirobbantotta.³⁶ Ennek az akciónak az ötlete valójában az Egyesült Államoktól származott, de a vége az lett, hogy az összes segélyszervezet, az NGO-k is távoztak az országból.

A 2000-ben Dzsibutiban megtartott konferencián megalakult a nemzetgyűlés, amely azonban nem tudott eleget tenni a kihívásoknak, így új tárgyalásokat kezdtek. Az új központi kormány, a *TFG (Transitional Federal Government)* 2004-ben jött létre, Nairobiban. Azonban ez a kormányzat sem működőképes, amelynek nagyrészt az az oka, hogy mindmáig a klánok jelentik a társadalom építőköveit, nem olyan a berendezkedés, mint az európai államokban. „Én és Szomália a világ ellen, én és a klánom Szomália ellen, én és a családom a klán ellen, én és a testvérem a család ellen; én a testvérem ellen.”, ahogyan egy szomáliai mondás tartja, amely kissé közhelyes, mégis sokat elárul arról, mennyire más gondolatmenet jellemzi őket Európához képest.

Az iszlamisták 2006-ra egészen Puntföld határáig nyomultak előre, miközben terjeszkedésük nyomán folyamatosan megtisztult a terület a kalóztoktól. Ennek Etiópia vett véget, amikor a TFG oldalán megtámadta az Iszlám Bíróságok Szövetsége (*ICU*) területet, amelyet az Egyesült Államok is támogatott.³⁷

Ami Puntföldet és Szomáliföldet illeti, ott viszonylag stabil viszonyok uralkodnak, azonban a déli területeken a TFG nemigen tud ellenőrzést gyakorolni.

Szomáliát sokan bukott államnak (*failed state*) tekintik, azaz olyan államnak, amely nem tud megfelelni az alapvető feladatainak, a lakosságnak nem képes megfelelő életkörülményeket biztosítani. Jellemzője, hogy az állam nemzetközi jogban meghatározott fogalmi elemei (állandó népesség, meghatározott terület, kormány, szuverenitás)³⁸ közül valamelyik hiányzik. A probléma tehát ott is jelen van, hogy a központi hatalom nem terjed ki az államterület egészére. Ha viszont a rendet képtelen fenntartani, kifelé, a nemzetközi kapcsolatokban is veszélyzónának minősül, hiszen bár továbbra is államként ismeri el a nemzetközi közösség, nem képes felelősséget vállalni a területén történ-

³² UNOSOM I. elnevezéssel működő békefenntartó misszió

³³ HEGEDŰS KATA: *Szomália-a véget nem érő háború országa*. In: Marton Péter, Államok és államkudarok a globalizálódó világban, Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, 2006. június, 217.

³⁴ UNITAF

³⁵ HEGEDŰS KATA: 218.

³⁶ Ibid.

³⁷ RAVASZ ÁBEL: 97.

³⁸ NAGY KÁROLY: 98.

tekért illetve az ott élőként vagy állampolgárainak tetteiért, amely így a szervezett bűnözéshez, humanitárius katasztrófákhoz vezethet.³⁹

II.3. Úton a megoldás felé?

A nemzetközi közösség számos megoldási javaslattal élt a Szomália partjainál folyó kalózkodás felszámolását illetően, ezek többé-kevésbé bizonyultak hathatónak, mivel – ahogyan az a korábbiakban már felmerült – csak tüneti kezelést nyújtanak, a valós problémát nem oldják meg.

Más oldalról pedig úgy tűnik, hogy magát a kalózkodást sem kezelik megfelelően, mivel az azt rendező nemzetközi jogi szabályok illetve együttműködési kötelezettség nem működik a gyakorlatban, így az éppen felmerülő problémára próbálnak átmenetileg valamiféle megoldást keresni.

Ami a kalózkodást illeti, az első javaslat a meg is valósított biztonsági sáv, amely eredményes lehet, ez azonban nagyon költséges. Ehhez kapcsolódik a potenciális áldozatok fedélzeti biztonságának megerősítése. (Erre nézvést az IMO 2002-ben kiadott egy körlevelet, *Circ. 623.*, amiben gyakorlati tanácsokkal szolgálnak, hogyan lehet felismerni egy kalózhajót, mi ilyentkor a teendő etc.)

A másik, szintén nem a költséghatékony megoldások közé tartozó módszer, ha a hajók megkerülik Afrikát. Ez a megoldás azon túl, hogy drága, lassú is, és kereskedelmi szempontból tönkretenné a Szezi-csatornát. Mindazonáltal hosszabb távú kihatásai is lennének, mivel a nehézkes szállítás miatt megemelkednének a különböző termékek árai, amely közvetett módon a világ minden pontját érintené, és végül, a láncreakció eredményeképpen a lakosságot terhelné.

A harmadik gondolat a nemzetközi csapatok bevetése lenne, de ez is csak átmeneti enyhülést hozna. Arról nem beszélve, hogy a korábban már említett okok miatt a kalózkodókra mint jótévedőkre tekint sokszor a lakosság.

Végül egyesek szerint megoldás lehet a fent szintén említett iszlamistákra bízni a dolgot, de ez más jellegű konfliktusok forrása lehet, arról nem beszélve, hogy a helyzet fonákja az, hogy iszlamistáknak bizonyíthatóan kötődésük van terrorista szervezetekhez.⁴⁰

A végső megoldás természetesen Szomália stabilizálása volna, jelenleg úgy tűnik, hogy Szomália egyedül kell szembenézzen problémáival, mivel az ENSZ és az Afrikai Unió sem ért egyet a beavatkozással.

³⁹ http://www.playhold.com/www.ckke.hu/index_10303016.php (letöltés ideje: 2009.09.02.)

⁴⁰ RAVASZ ÁBEL: Kalózkodás Szomáliában: Puntland és a bukott államiség, *Kül-Világ*, V. évf., 2008/3-4., 103-104.

AMARILLA KISS

EL JUICIO DE LA PIRATERÍA MARÍTIMA EN EL DERECHO INTERNACIONAL, CON RESPECTO AL PARTICULAR CASO DE SOMALIA

(Resumen)

El presente ensayo se ocupa del fenómeno de la piratería que es muy actual hoy en día gracias a los varios ataques ocurrido últimamente. La mayoría de estos ataques son en relación de los acontecimientos ocurriendo en Somalia. Este país se depende de la asistencia internacional e en consecuencia de la piratería la asistencia no puede llegar en las partes donde hay carestía.

En nuestra opinión es que hay una regulación muy extendida de la piratería, pero tenemos que enfrentarnos del problema que esta regulación no funcione en la práctica.

En el primer capítulo del ensayo presentamos la historia de la piratería desde los principios y después, en la segunda parte del capítulo intentamos aclarar la definición de la piratería y también la regulación del tema a base del derecho internacional. A propósito de las reglas, tenemos que subrayar la importancia del Convenio UNCLOS por un lado, pero por otro lado querríamos presentar las críticas también, porque en nuestra opinión, los elementos de la definición de la piratería del Convenio son cuestionables.

Aparte de eso tenemos que prestar atención de la regulación de la persecución y otras reglas con relación de la jurisdicción, particularmente con respecto a la jurisdicción universal.

En el segundo capítulo intentamos concentrar en el caso particular de Somalia. Primero describimos los rasgos típicos de la piratería de Somalia, porque es que la piratería en este país es sólo un síntoma o reflejo del problema verdadero que es más grave en la realidad. Muchos piensan que Somalia es el model emblemático de un 'estado colapsado'(si estamos de acuerdo y aceptamos la teoría de 'estados colapsados', pero en nuestra opinión, tenemos que usar esta terminología con cuidado).

Por eso tenemos que hacer una breve vista al historia de Somalia y después examinar las soluciones potenciales. Es muy fácil reconocer que si sólo prestemos atención de la cuestión de la piratería, podamos tratar la enfermedad, pero no podamos curarla.